

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

06–07 грудня 2024 року

**МАТЕРІАЛИ
ЮВІЛЕЙНОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

06–07 грудня 2024 року

**МАТЕРІАЛИ
ЮВІЛЕЙНОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2024

УДК 801.8 + 811
ББК 81.2(4Укр)я5
Є27

Друк за ухвалою вченої ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 7 від 26.12.2024 року)

Редакційна колегія:

Євтушина Т. О. – к.філол.н., доц., доцент кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін – технічний секретар;

Прокопенко Л. І. – к.пед.н., доц., завідувач кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін – відповідальний редактор;

Босак Н. Ф. – к.пед.н., доц., доцент кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін;

Горіна Ж. Д. – к.пед.н., доц., доцент кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Марчук Л. М. – д.філол.н., проф., завідувач кафедри журналістики Кам'янець-
Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Нагорна Н. В. – к.пед.н., доцент кафедри педагогічної освіти та соціальної
реабілітації Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Є27 Лінгвістика й лінгводидактика: здобутки і перспективи розвитку: матеріали
Ювілейної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців (м. Одеса,
06-07 грудня 2024 р.) [Електронне видання]: зб. тез доп. / редкол. Т. О. Євтушина,
Л.І.Прокопенко, Ж.Д.Горіна, Н.Ф.Босак. Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2024. 187 с.

У збірнику вміщено доповіді учасників Ювілейної Всеукраїнської науково-
практичної конференції молодих науковців «Лінгвістика й лінгводидактика: здобутки і
перспективи розвитку» (м. Одеса, 06-07 грудня 2024 р.). Матеріали збірника можуть бути
корисними для широкої філологічної аудиторії.

*За зміст тез, достовірність цитувань та оригінальність викладення матеріалу
відповідальність несуть автори*

© ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського», 2024
© Автори статей, 2024

<i>Кириленко Анна</i> Інклюзивна освіта у ЗВО: сучасний стан і перспективи	51
<i>Климова Катерина</i> Прикладні аспекти вивчення стилістики на заняттях з ділової української мови (для нефілологічних спеціальностей ЗВО)	56
<i>Когуч Діана</i> Особливості функціонування метафори в медичній термінології	59
<i>Колотіліна Світлана</i> Творчі методи навчання фразеології на уроках української мови в ЗЗСО	64
<i>Крупеньова Тетяна</i> Онімний простір роману Дари Корній «Зворотний бік світів»: функційний аспект	68
<i>Крупеньова Тетяна, Поповкіна Катерина</i> Особливості формування культурної компетентності учнів на уроках української мови	74
<i>Крупеньова Тетяна, Якущенко Анна</i> Формування критичного мислення за допомогою інтерактивних методів навчання при вивченні дієслова	78
<i>Кучерява Оксана</i> Розвиток емоційного інтелекту під час викладання дисциплін мовно-літературної освітньої галузі	86
<i>Лифар Катерина, Попова Олена</i> Вправи та завдання для розвитку аудіювання на матеріалі шкільного підручника	89
<i>Любінець Анастасія</i> Росіянізми в медичній термінології: шляхи вирішення проблем	95
<i>Маценко Олеся</i> Роль розмовно-просторічної лексики в медичній мові: професійний підхід чи порушення мовних норм	99

власного імені, зовнішнього вигляду до характеру, який свідчить про те, що зі змінами в суспільстві змінюється й попит на літературного героя. Їй властиві нові риси, інша поведінка та сучасне мовлення. Дара Корній зацікавлює читачів умілим поєднанням двох світів – реального (такого близького й зрозумілого сучасному читачеві підліткового віку) і міфологічного (сповненого образів давньої української міфології). Вдале переплетіння різних світів, взаємопроникнення явищ, магичні предмети, цікавий сюжет, яскраві образи тримають увагу читача й виконують виховну функцію, спрямовану на відновлення історичної пам'яті, збереження традицій і вірувань.

Література

1. *Вербиц С.* Сучасна українська онімна лексика: функціональний аспект. *Вісник НАН України*. 2008. № 5. С. 54–60. 2. *Гурдуз А.* Роман Дари Корній «Гонимарник»: місце в мистецькому контексті з погляду традиції й новаторства. *Українознавчий альманах*. Київ; Мелітополь. 2012. Вип. 9. С. 229–235. 3. *Корній Д.* Зворотний бік світів : роман. Харків : Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 320 с. 4. *Лозко Г. С.* Українське народознавство. Київ : АртЕК, 2007. 472 с. 5. *Торчинський М. М.* Структура онімного простору української мови : монографія. Хмельницький : Авіст. 2008. 550 с.

Тетяна Крупеньова,

кандидат філологічних наук, доцент
кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін

Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Катерина Поповкіна,

здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти 2 року навчання історико-філологічного
факультету Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація: У статті проаналізовано особливості формування культурної компетентності учнів на уроках української мови під час вивчення лексикології. Доведено, що культурна компетентність стала невід'ємною частиною освіти у глобалізованому світі, де важливими є навички міжкультурного спілкування, толерантність до різноманіття і гнучкість у взаємодії з представниками інших культур. Описано систему вправ та завдань, за допомогою яких формується культурна компетентність.

Ключові слова: культурна компетентність, лексикологія, методичні прийоми, вправи.

Abstract: The article analyzes the features of the way students form cultural competence during the study of lexicology on Ukrainian language lessons. It is proved that cultural competence has become an integral part of education in a globalized world, where intercultural communication skills, tolerance for diversity and flexibility in interaction with representatives of other cultures are important. A system of exercises to form cultural competence and tasks is described.

Keywords: cultural competence, lexicology, methodological techniques, exercises.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасній педагогічній науці і практиці культурна компетентність розглядається як одна з ключових компетентностей, необхідних для професійного розвитку особистості. Поняття культурної компетентності стало невід'ємною частиною освіти у глобалізованому світі, де важливими є навички міжкультурного спілкування, толерантність до різноманіття і гнучкість у взаємодії з представниками інших культур. Культурна компетентність – це комплексна здатність особистості, яка містить знання, навички, ціннісні орієнтири та емоційну готовність до ефективної взаємодії з іншими культурами [4, 50]. Вона охоплює кілька важливих компонентів: 1) **когнітивний компонент**: містить знання про власну та інші культури, їх традиції, норми, мову, історію, символіку; дає змогу людині орієнтуватися в культурному контексті, розуміти особливості інших національностей та їх внесок у світову культуру; 2) **афективний компонент**: включає емоційну готовність до прийняття інших культурних цінностей, повагу до різноманіття та толерантність; цей компонент пов'язаний із відкритістю до міжкультурного спілкування та здатністю позитивно реагувати на інші культурні традиції [1, 150].

Аналіз наукових досліджень, у яких розглянуто порушену проблему. Питання культури досліджували східноєвропейські (Є. Аверінцев, А. Гуревич, Л. Кертман, М. Каган, Є. Маркарян, В. Межуєв, Ю. Резнік) та західноєвропейські вчені (У. Беккет, К. Клакхем, А. Кребер, Б.Маліновський, А. Радкліф-Браун). Методологічною основою формування культурної компетентності науковці обирають принцип нерозривної єдності освіти і культури (О. Арнольд, Л. Городецька, П. Щедровицький) та ідеї про сенс освіти (М. Бердяєв, І. Зязюн, О. Коломієць, А. Флієр) як унікальний процес становлення особистості. Ряд учених (М. Байрам, М. Беннет, С. Бочнер, С. Бондаренко, Н. Головіна, О. Качмар, В. Кудікунст, О. Лешер, С.Лур'є, О.Миролюбов, І. Плужник, О. Садохін, В. Сафонова, Л. Самовар, С. Сторті, Е. Хірш) здійснюють вивчення проблемних питань культурної компетентності. Концептуально культурний інтелект та відповідна компетентність розроблювався в наукових дослідженнях таких учених, як Г. Гарднер, Д. Деттерман, П. Ерлі, С. Енг, Н. Кантор, Дж. Кільштр, Дж. Майєр, Б. Петерсон, П. Саловей, Р. Стернберг. Учені (П. Акерман, Г. Бойле, Д. Заклофске, К. Любінські) представили його як сукупність здібностей або можливостей, що мають відношення до особистості, а здібності трактуються як особистісні характеристики (П. Коста, Р. Маккрей). Основи формування інтелекту майбутньої еліти українського суспільства закладали О.Бахтіна, І.Зязюн, К.Фоменко, М. Холодна, Д. Ушаков. Такі вітчизняні вчені, як О.Дем'яненко, Є.Зеленов, Р. Майборода, Д. Пустовойченко, А. Солодка наразі продовжують науково-дослідницьку роботу щодо культурного інтелекту в Україні.

Метою статті є аналіз особливостей формування культурної компетентності учнів під час вивчення лексикології.

Викладення основного матеріалу. Поняття «культурна компетентність» було введено до наукового обігу в 2003 році науковцями П. Ерлі і С. Анг і визначене як здатність людини функціонувати в культурно різних умовах. Культурна компетентність, на думку вчених, є похідною від культурної обізнаності та культурного сприйняття [2, 240]. Варто зазначити, що своїм ширшим використанням у науковому полі України цей термін завдячує соціологам, які впровадили його для пояснення понять міжкультурної комунікації та залучення населення до участі в культурному житті. Проте він є новим для досліджень в Україні, а особливо в контексті освітньої підготовки фахівця.

В освітній практиці для розвитку культурної компетентності використовуються різні методи та підходи. Серед найбільш ефективних варто виділити: 1) **інтерактивні методи навчання**: рольові ігри, дискусії, дебати і моделювання міжкультурних ситуацій дозволяють учням опинитися у різних культурних контекстах, що сприяє розвитку навичок адаптації та толерантності; 2) **проектна діяльність**: учні можуть створювати проекти, присвячені вивченню культури інших народів, їхніх традицій і цінностей, така діяльність не лише розширює знання, але й стимулює когнітивний та афективний компоненти культурної компетентності; 3) **медіа-ресурси та цифрові технології**: вивчення культурних звичаїв та історії через фільми, документальні стрічки, літературу, інтернет-ресурси та інтерактивні платформи є важливими інструментами, які допомагають учням глибше зрозуміти культурне розмаїття; 4) **аналіз літературних і мистецьких творів**: через твори літератури, музики, живопису учні знайомляться з культурними символами та художніми образами, характерними для різних народів, що сприяє усвідомленню спільних цінностей та відмінностей.

В сучасній освіті важливим завданням є не лише передача знань, але й розвиток навичок та компетентностей, які допоможуть учням розуміти і сприймати культурне розмаїття. Одна з таких компетентностей – культурна, яка дозволяє учням краще орієнтуватися в різноманітних культурних контекстах, збагачує їх світогляд і сприяє формуванню толерантності. Вивчення лексикології української мови надає широкі можливості для розвитку культурної компетентності, адже саме через мову передаються історія, традиції та цінності народу. Під час вивчення лексикології учні знайомляться з такими поняттями, як запозичення, архаїзми, історизми, діалектизми, фразеологія. Кожна з цих категорій слів несе в собі культурний код, пов'язаний із певним етапом історії, особливістю побуту чи ментальності [3]. Наприклад, вивчення історизмів дозволяє учням заглибитись в історію українського народу, зрозуміти структуру суспільства минулих епох. Через архаїзми та фразеологізми можна досягти давніх вірувань та побутові реалії. Запозичені слова відкривають учням вікно до культур інших країн та показують, як мова збагачується завдяки контактам із іншими народами.

Наведемо приклади методичних прийомів для розвитку культурної компетентності на уроках лексикології: 1) **лексико-семантичний аналіз**: учні можуть працювати із групами слів, які мають культурне забарвлення: історизми,

архаїзми, запозичення, етнографізми, адже аналіз значень і походження цих слів допоможе учням зрозуміти, як культура впливає на мову; 2) створення мовних проєктів: наприклад, учні можуть дослідити фразеологізми, що описують традиційні українські свята або обряди; 3) порівняння фразеології різних мов: це сприяє усвідомленню спільних і відмінних рис культури різних народів. Наприклад, англійський фразеологізм *to spill the beans* та український *видати таємницю* передають схоже значення, але мають різне культурне забарвлення; 4) проєктна робота з краєзнавства: учні досліджують діалекти свого регіону, працюють з краєзнавчими матеріалами, збирають місцеві фразеологізми або старовинні назви предметів побуту. Це допомагає краще зрозуміти історію і культуру своєї місцевості.

Формування культурної компетентності під час вивчення лексикології є необхідним елементом сучасного освітнього процесу. Лексикологія відкриває можливості для занурення учнів у культурне надбання не лише власного народу, а й інших культур. Через вивчення слів і виразів, їхньої історії та етимології учні отримують глибше розуміння культурних цінностей, навчаються толерантності, поваги до інших і здатності сприймати світ у його розмаїтті, тому лексикологія стає ефективним інструментом для виховання освіченої, культурно компетентної особистості в умовах глобалізованого світу.

Формування культурної компетентності на уроках української мови є важливим елементом для розширення світогляду учнів, розвитку толерантності й поваги до культурного різноманіття, наведемо кілька вправ і завдань, що які було використано на уроках української мови:

1. Аналіз фразеологізмів із різних культур. Завдання: дослідіть фразеологізми, які містять культурні та історичні елементи, наприклад: «*ні пуху, ні пера*», «*вийти сухим із води*», розгляньте їхні значення, походження та порівняйте з фразеологізмами інших культур. Мета: учні навчаться виявляти культурні особливості у висловах і побачать відмінності й подібності з іншими культурами.

2. Лінгвокультурологічний словничок. Завдання: створіть словничок, що включатиме слова з української мови, пов'язані з національною культурою, звичаями, ремеслами. Наприклад: «*рушник*», «*писанка*», «*бориц*». Мета: учні розширять знання про власну культуру та зможуть глибше зрозуміти її вплив на мову.

3. Проєкт «Моя культурна спадщина». Завдання: підготуйте коротку презентацію чи есе на тему традицій своєї родини або регіону (святкування, кулінарія, ремесла), пояснивши значення певних слів чи виразів. Мета: учні пізнають глибше свої корені та культурну спадщину, розвивають навички дослідження та презентації.

4. Дослідження запозичених слів. Завдання: визначіть слова, які були запозичені українською мовою, наприклад, «*кава*» (з арабської), «*апельсин*» (з нідерландської), поясніть, як запозичення збагачують мову і культуру. Мета: учні

зрозуміють, як інші культури впливають на мовний розвиток, що сприяє формуванню позитивного ставлення до різноманіття.

5. Написання листа-подяки представникам іншої культури. Завдання: уявіть, що учні хочуть подякувати представникам іншої культури за щось позитивне (наприклад, за знайомство з традиційною кухнею чи допомогою). Напишіть лист, використовуючи елементи ввічливості, характерні для української мови. Мета: учні навчаться виражати вдячність, будуючи грамотні комунікаційні стратегії для міжкультурного спілкування.

6. Мовні завдання з національною символікою. Завдання: розробіть вірш, есе або малюнок, який би відображав значення національної символіки України, такої як *калина*, *тризуб*, *рушник*. Поясніть, чому саме ці символи важливі. Мета: допомагає глибше усвідомити роль символів у культурній ідентичності.

Ці завдання допоможуть учням розвивати культурну компетентність, сприяючи глибшому розумінню як власної культури, так і культурного розмаїття світу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, формування культурної компетентності – це складний і багатогранний процес, що передбачає розвиток як когнітивних знань про культуру, так і емоційної готовності до прийняття інших культур та поведінкових навичок міжкультурної комунікації. На основі культурно-історичного, соціально-когнітивного та міжкультурного підходів цей процес повинен включати теоретичне розуміння культури, практичні навички комунікації та емоційне сприйняття культурного різноманіття. Застосування інтерактивних методів, проєктної діяльності, медіа-ресурсів і практичного досвіду дозволяє створити сприятливі умови для розвитку культурної компетентності та виховання культурно зрілих особистостей, здатних до продуктивної взаємодії в умовах багатокультурного світу.

Література

1. Головіна Н. І. Проблеми формування культурної компетентності особистості в контексті реформування вищої школи. *Філософські обрії*. 2015. Вип. 33. С.147-156. 2. Джонсон Р. Б. Культурна компетентність в Україні. *Журнал європейської економіки*. 2014. (13) №3. С.236-247. 3. Тищенко О. В. Обрядова семантика у слов'янському мовному просторі. Київ. 2000. 236 с. 4. *Формування загальнокультурної компетентності учнів загальноосвітнього навчального закладу відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів : наук.-метод. посіб. / уклад. О. В. Крутенко. Черкаси : ЧОПОПП, 2014. 68 с.*

Тетяна Крупеньова,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри української філології і методики
навчання фахових дисциплін
Державного закладу «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
Анна Якущенко,
здобувач другого (магістерського) рівня

Наукове видання

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

06-07 грудня 2024 року

**МАТЕРІАЛИ ЮВІЛЕЙНОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Збірник тез доповідей

Рецензенти:

Марчук Л. М. – д.філол.н., проф., завідувач кафедри журналістики Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Нагорна Н. В. – к.пед.н., доцент кафедри педагогічної освіти та соціальної реабілітації Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Технічний секретар – Тетяна Євтушина

Формат 60х90/16.

УМ.-ДРУК. АРК. 6